

POGOVOR Prof. Martin Kranner

O goriški SDZ, povojni politični organizaciji demokratičnih Slovencev

Profesorja Martina Kranerja sem na njegovem domu v Pevmi ponovno obiskala 24. februarja 2015, ko sva nadaljevala pogovor, ki sva ga začela pred nekaj meseci, o delovanju goriške Slovenske demokratske zveze (1947-1975), politične organizacije demokratičnih Slovencev, v kateri je bil naš sogovornik dejaven skorajda od začetka pa vse do njenega razpusta pred štirimi desetletji. Profesor Kranner mi je tudi s pomočjo zapiskov in zapisnikov pripovedoval svoje spomine na omenjeno politično stranko, ki se je predstavljala s simbolom lipove vejice in samostojno nastopala na volitvah v povojnem obdobju od leta 1948. Njeno poslanstvo v zadnjih 40 letih nadaljuje deželna stranka Slovenska skupnost.

Kaj je bila Slovenska demokratska zveza?

Slovenska demokratska zveza (SDZ) je bila enakopravna zveza dveh političnih organizacij, takrat smo jima pravili "skupnosti". Sestavljali sta jo katoliška in liberalna skupina. Katoliška se je sprva imenovala Slovenska katoliška skupnost (SKS), od leta 1970 Slovensko ljudsko gibanje (SLG), leta 1975, ko je SDZ že razpadla, pa jo je nasledila Slovenska skupnost (SSK). Liberalna skupina se je na začetku imenovala Slovenska narodna skupnost (SNS), od leta 1954 Slovenska demokratska skupnost (SDS). Goriška SDZ je bila formalno ustanovljena 17. januarja 1947 v prostorih zavoda Alojzijevega v Gorici.

Stranka z enakim imenom je delovala tudi na Tržaškem, kjer je bila ustanovljena decembra istega leta, vendar tržaška inačica ni bila koalicija, temveč le ena izmed dveh demokratičnega političnega tabora slovenske narodne skupnosti na takratnem Svobodnem tržaškem ozemlju in kasneje v tržaški pokrajini. SDZ je na Goriškem samostojno nastopala z znakom lipove vejice od prvih občinskih volitev v Gorici leta 1948 do razpusta leta 1975, ko je nastala Slovenska skupnost (SSK).

Nesporna osebnost in gonilna sila SDZ je bil odvetnik Avgust Sfiligoj, predstavnik liberalcev, ki pa za pristaše svoje skupine, pa tudi zase tega naziva ni uporabljal. Imenovali so se, kot sem že neke omenil, narodno napredna skupina, vendar smo in so jih poznali vsi kot "liberalce".

Kdo so bili omenjeni goriški liberalci?

Kot sem že omenil, pravih liberalcev v predvojnem pomenu v Gorici po vojni ni bilo oz. je bil to predvsem Avgust Sfiligoj, ki je bil v stiku s slovenskimi liberalci, ki so živeli drugod po zahodni Evropi, predvsem v Angliji. Liberalna skupina v klasičnem pomenu je na Primorskem po vojni delovala predvsem v Trstu. Enakopravnost obeh skupin v SDZ je bila na Goriškem le v skupni organizaciji - zvezi, saj je na terenu glavnina političnih delavcev in sodelavcev izhajala iz vrst katoliške skupnosti. Ne vem, koliko je bilo Sfiligojevih pristašev, vendar pa je na mesto številčnosti bil dovolj že Sfiligoj sam s svojim vulkanskim, dinamičnim in

energičnim delovanjem. Zaradi svojega včasih tudi avtokratskega značaja je prišel v spor z nekaterimi svojimi pristaši, ki so se nato oddaljili tudi od SDZ.

Kdo so bili člani prvega vodstva SDZ?

V SDZ sta bili enakovredno zastopani obe skupini, vsaka je imela v odboru po tri predstavnike. SDZ je sklepe sprejemala soglasno. Če je bila ena od obeh skupin proti, sklep ni bil sprejet. V prvem odboru, ki je bil določen na ustanovnem občnem zboru 17. januarja 1947, so liberalno skupino zastopali Avgust Sfiligoj, njegov brat Viljem, ki se je kmalu izselil iz Gorice, in časnikar Andrej (Slavko) Uršič, ki ga je 31. avgusta 1947 pri Kobaridu ugrabila jugoslovanska komunistična UDBA in je izginil neznano kam. Omenjena dva zastopnika liberalcev sta nato nadomestila Remigij Corsi (Koršič) iz Števerjana in zdravnik dr. Marjan Bregant iz Gorice. Oba sta zaradi nesoglasij kmalu izstopila, Bregant se je nato preselil v Turin; Bregantovo mesto je prevzel prof. Slavko Bratina, Koršičevo pa Karel Černic iz Rupe.

Katoliško skupino so v začetku zastopali profesor Anton Kacin, časnikar Polde Kemperle, ki je umrl leta 1950, njegovo mesto sem prevzel jaz, in trgovec Ivan Krpan, ki je svoje mesto kmalu prepustil gospodični Meri Melcer iz Mirna.

Katoličane v SDZ je torej zastopala, če poenostavimo, le predvojna Slovenska ljudska stranka (SLS)?

Da, tako je. To je bila stranka, ki je delovala že pred prvo svetovno vojno, nekaj let po njej pa je zaradi fašističnega nasilja bila prisiljena v ilegalo in se je zbirala pod vodstvom dr. Janka Kralja. Tu so bili na primer Ivo Bric iz Dornberka, ki so ga partizani - komunisti likvidirali leta 1943, Polde Kemperle, Anton Kacin, Ivan Krpan in drugi. Skupina, ki je že pred vojno delovala pod vodstvom dr. Engelberta Besednjaka in je v petdesetih letih obnovila svoje delovanje tudi na Goriškem, v SDZ ni sodelovala: njenih predstavnikov ni bilo v odboru SDZ, niti ni imela svojih kandidatov na listah, s katerimi smo se predstavili na raznih volitvah.

To je veljalo do konca SDZ leta 1975?

Da.

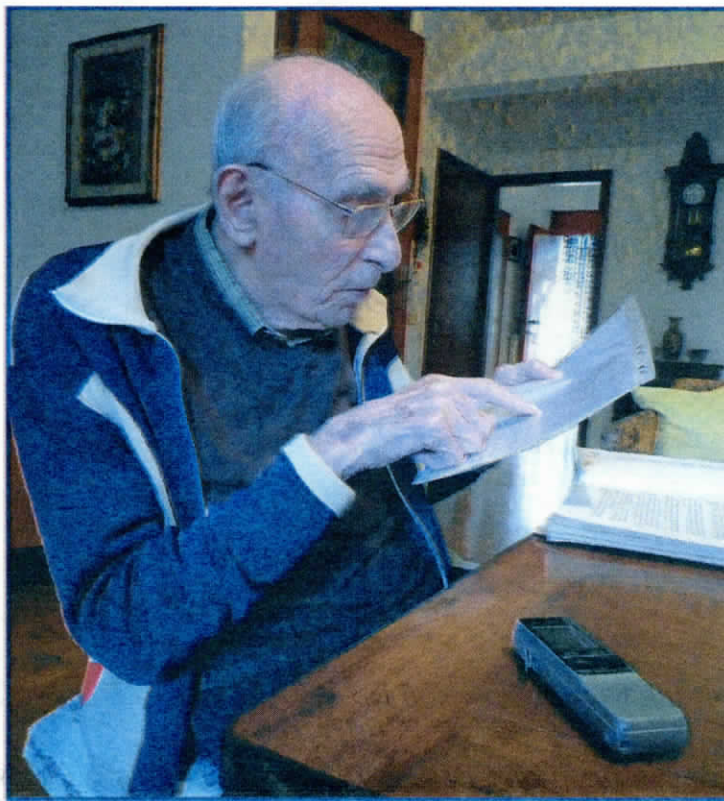
S Tržačani iz SDZ ste imeli stike?

Če govorim kot odbornik SDZ, bom rekel, da v prvih letih v glavnem ne. Do stikov je prišlo pozneje, ko je bila v šestdesetih letih ustanovljena dežela FJK in se je bilo treba dogovarjati za nastop na prvih deželnih volitvah leta 1964. S pomočjo nabrežinske skupine Besednjakovih pristašev, med katerimi je bil predvsem dr. Drago Legiša, je prišlo do razširjenega srečanja s Tržačani, zlasti z odvetnikom Josipom Agnelettom. Kot sem že omenil, je bila tržaška SDZ nekaj drugega kot naša goriška SDZ.

Kaj bi povedali o ustanovnem občnem zboru SDZ?

Ustanovni občni zbor SDZ je bil v mogočni stavbi, ki je bila poznana kot zavod Alojzijevega. Stala je na levi strani

ulice, ki s Placute pelje v ulico Don Bosco. Stavbo so pozneje porušili in na njenem mestu pred kratkim zgradili večstanovanjski kompleks. Občni zbor je bil v dvorani zavoda, prisotnih je bilo okoli 60 somišljenikov iz vseh delov Goriške. To vem iz poročil in pogovorov s takrat

prisotnimi, saj me tedaj v Gorici ni bilo. Službo v šoli sem nastopil šele mesec kasneje, februarja 1947. Januarja tistega leta sem se v hudi zimi še ilegalno prebijal po snegu na poti čez hribe iz Žabnic do begunskega taborišča Špital na Koroškem.

V Gorico sem sicer prihajal že pred letom 1947, a se tu nisem mnogo ustavljal, ker je bil moj cilj Trst in obisk beguncev iz Ljubljane, večinoma profesorjev, ki so tam bivali. Ko sem prišel poučevat v Gorico, sem prevzel mesto prof. Otona Berceta, ki kot begunec brez italijanskega državljanstva po prihodu Italije v Gorici ni mogel več poučevati. Berceta sem poznal še iz ljubljanskih študentskih let, ko sva se kot atleti srečevala na atletskih stezah ljubljanskega stadiona. V stik z Goričani sem torej prišel po februarju 1947.

S Kemperletom sta bila na Placuti tako rekoč z ramo ob ramo...

Do poroke leta 1950 sem bival v Gorici le prve tri dni v tednu, ostale dni pa pri svojih v Žabnicah. Stanoval sem na Placuti, v podstrešni sobi zgodovinske vogalne stavbe katoliških Slovencev, ki sem jo delil s Kemperletom. Delovanje v SDZ sem dejansko začel, ko je Kemperle zbolel in sem prevzel njegovo mesto. Polde Kemperle je umrl junija 1950.

Pri šmarnicah v cerkvi sv. Ivana v Gorici sem maja 1949 spoznal Cirilo Stanič, ki sem jo po maši začel spremljati domov, 11. februarja leta 1950 pa sem se z njo poročil. Tako sem ostal v Gorici.

Kdo so bili omenjeni udeleženci na ustanovnem

občnem zboru SDZ?

Občnega zbora so se udeležili povabljeni iz celotne Goriške, iz različnih goriških vasi ter seveda iz mesta. Vabljeni so bili predvsem tisti, ki so že v predvojnem ali medvojnem času delovali na družbenem, prosvetnem in političnem področju. Poleg teh, že prej

liški strani začeli organizacijo, v Gorici namreč niso poznali organizacije na, da tako rečem, "ljubljski" način. Nameraval sem poiskati somišljenike SKS in zbirati člane na terenu in sistemsko utrjevati politično strukturo po vaseh. Seznam zaupnikov sem si priskrbel, več imen, za vsako vas posebej: vse tja do Mirnika in Dolenj pa do Rupe, Vrha, Doberdoba, Sovodenj, Pevme, Števerjana itd. Za vsakega zaupnika sem si v notesu ob imenu napisal še ulico bivanja in poklic.

Ko sem začel v petdesetih letih hoditi po vaseh, so mi nekateri, sicer redki, sodelovanje odklonili, ker so bili pristaši Sfiligojeve skupine, jaz pa sem vabil za SKS. Veliko sem hodil okoli in imel sestanke, se naslanjal na zaupnike, ki so nato zbrali ljudi na določenem mestu, kjer je nato bil širši sestanek. To delo sem v glavnem opravljal sam. Na Placuti, v dvorani "Brezmadežne", je bilo tudi nekaj širših sestankov z zaupniki.

Kako se je potem nadaljevalo to vaše delo?

V resnici je bilo leta 1955 začasno prekinjeno. Prišlo je namreč navzkriž s Sfiligojem, saj sem deloval tudi v Števerjanu, Sovodnjah in Doberdobu, kjer je bil v prvi osebi angažiran on. Pritožil se je Antonu Kacinu, ki mi je dal razumeti, naj ne ustvarjam težav in napetosti v SDZ. Tako je bilo mojega delovanja na terenu konec vse do leta 1964. V Doberdobu mi je bilo škoda odličnega aktivista Karla Černica, ki je bil prisoten na nekaterih naših sestankih, a je, potem ko sem prekinil organiziranje po vaseh, našel mesto v komunističnih vrstah in se posebej izkazal.

Kako ste se premikali?

Z motorjem. Ko sem se poročil, sem si kupil dvotaktni motor ISO, ki ga sin Marko še danes hrani kot starodobni motor. Telefonov po domovih je bilo bolj malo, navadno sem se domenil s krajevnim zaupnikom za dan in kraj, na sestanek je prišlo več ljudi, pogovarjali smo se in sklepali. Nekateri zaupniki so bili že prej vključeni, nekateri so bili novi. Nekaj imen iz predvojnih in medvojnih let mi je posredoval Ivan Krpan, ki je bil nekajkrat tudi navzoč na sestankih. Ivan Krpan je bil pomemben člen naše organizacije, pa čeprav je deloval bolj v ozadju. Ker je le redkokdaj prišel na kak sestanek, sva s Kacinom v glavnem hodila v njegovo trgovino, ki jo je imel na Korzu, in smo se sestajali v sobici za trgovino.

Kdo je bil Ivan Krpan?

Krpanovi so bili zavedna slovenska družina iz Mirna. Ivan se je rodil kot prvorojenec v družini mirenškega čevljarja leta 1902, umrl pa je v Gorici leta 1980. Po izobrazbi je bil računovodja, študiral je na trgovski šoli v Ljubljani, delal kot računovodja v trgovini mirenške čevljarje za-

druge v Gorici, nato je postal njen lastnik in se preselil v Gorico. V trgovini, ki se je najprej imenovala Adria, nato Alpina, je delal do smrti, njegova družina pa je trgovino obdržala do leta 2000, ko so jo zaprli. V politiki se javno ni udeleževal, bil je le v odboru SKS, nikoli ni kandidiral. Veliko se je sestajal s Kacinom, v povojnih desetletjih pa se je ukvarjal predvsem s svojim delom kot trgovca. "Demokratični in katoliško usmerjeni rojaki smo imeli v Ivanu Krpanu vedno prijatelja in tudi svetovalca, zlasti v gospodarskih zadevah", mu je v slovo napisal Kazimir Humar. Nikoli ni silil v ospredje, njegov značaj mu tega ni dopuščal, vedno pa je rad pomagal.

Kako je torej delovala goriška SDZ?

Kot sem že omenil, v ožjem vodstvu je bilo šest odbornikov, trije za vsako skupino. Seje in tudi sedež SDZ so bili v Sfiligojevi odvetniški pisarni v ulici Garibaldi. Seje je sklical in vodil predsednik, bile so vsaj nekajkrat na mesec, odvisno od potreb, manj kot dvakrat na mesec le redko. Ko smo razpravljali o zaščitnem zakonu, so bile vsak teden. Predsednik je na sejah poročal o opravljenem delu, o pereh vprašanih in zadevah, ki jih je bilo treba urediti. Včasih so prišli poročati tudi občinski ali pokrajinski svetovalci. Na sejah smo v glavnem obravnavali krajevne teme, kar nekaj pa je bilo zadev, ki so zaobemale celotno manjšino: od zahteve po zaščitnem zakonu do šolskega zakona ali pa načrta o izgradnji sinhrotrona na območju doberdobske občine.

Kaj pa organizacija dela?

Mesto predsednika in tajnika sva si skupini delili. Če je bil predsednik predstavnik liberalne skupine, je bil tajnik, ki je pisal tudi zapisnik, pripadnik katoliške skupine. SDZ je 18 let predsedoval Avgust Sfiligoj, nato je bil nekaj let predsednik Anton Kacin, po odstopu Sfiligoja, ki je postal goriški občinski odbornik leta 1965, in Kacina, je eno leto zastopal katoliško stran učitelj Albin Šuligoj, zadnja štiri leta pa je SDZ predsedoval Slavko Bratina. Trdne organizacije, ki bi bila zapisana v notranjem pravilniku, praktično ni bilo. Po prvem občnem zboru v Alojzijevišču se spominjam še zborovanja na Placuti, skupni kongresi SDZ, t. j. obeh skupin, so bili redki, imeli smo krajevne sestanke, ki so bili včasih razširjeni predvsem na zaupnike. Zaradi svoje odločne zahteve po organizaciji sem predlagal, da se na vsaki seji prebere in odobri zapisnik prejšnje seje, da se pregleda opravljeno in zastavljeno delo, vztrajal sem, da morajo biti datumi sestankov vnaprej določeni, da se na sejah sklepa in razpravlja o vseh zadevah, da se razprave in sklepi vpišejo v sejne zapisnike, da so seje na stalno določen

dan. Predlogi niso bili urešni, kajti takega organiziranega dela v Gorici niso bili vajeni: večdesetletno podtalno delo pod fašizmom je pustilo svoje sledove in organizacija v "ljubljskem" smislu v Gorici ni bila doma.

Kako ste komunicirali?
Večinoma osebno in v kraju samem, le poredko po telefonu.

Pravzaprav, ali ste sploh imeli telefone?

Niso bili razširjeni, sem ali smo obveščali predvsem osebno po zaupnikih.

Kaj pa SKS? Ali ste imeli tudi avtonomno delovanje?

SKS je vodil Anton Kacin, ki je predsedoval ožjemu odboru. Že leta 1948 sem predlagal širši svet in občne zbore ter izgradnjo učinkovitejših organizacij. Nisem bil namreč vaju delovanja brez trdnih in jasne organizacije, ki sem jo poznal še iz predvojne Ljubljane kot član dijaške Katoliške akcije (DKA), t. i. mladci. Ta je bila urejena po zgledu belgijske KA, ki jo je vodil poznejši kardinal Joseph Cardijn. DKA ali "mladce" je vodil prof. Ernest Tomec, ki je bil po prvi vojni idejni in organizacijski vodja katoliške vzgojne telovadne organizacije Orel in je imel organizacijo tako rekoč v prstih. Mladcem so sicer zaradi tega tudi očitali togost, vendar pa so do začetka druge vojne uspešno delovali. Na Goriškem je taka kapilarna organizacija manjkala, delo je slonelo predvsem na osebnosti in aktivnosti voditelja in njegovega stika s terenom. V petdesetih letih sem tako začel imeti sestanke po deželi in v mestu. Kot katoliška skupina smo se nekajkrat sestali v Gorici na Placuti, pozneje pa zaradi Sfiligojeve pritožbe Kacinu smo se sestajali le še kot SDZ. Kot katoliška skupina pa smo svoje avtonomno delovanje ohranili. V SKS sem bil dejaven od leta 1950 pa do razpusta SDZ leta 1975.

Kaj pa SDZ v slovenskih občinah, kjer se je predstavljala kot Kmečko delavska zveza (KDZ)?
KDZ je bila v začetku v glavnem organizirana v Števerjanu, kjer smo skoraj ves povojni čas imeli tudi svojega župana. V Števerjanu je imela KDZ simbol grozda in češnje. Po ostalih vaseh je prišlo do prave organizacije pozneje. V Sovodnjah, kjer se je KDZ predstavljala s simbolom čebulice, so bili npr. dejavni Karel Černič, Ciril Češut, Peter Tomšič, vsi pristaši Sfiligojeve skupine. V Doberdolu pa so imeli simbol pluga in nakoval. Od prvih volitev v slovenskih občinah leta 1951 se politična usmeritev občinskih uprav v glavnem ni spremenila. SDZ oz. KDZ je upravljala Števerjan od prvih volitev, SSK še danes upravlja to briško občino. V Doberdolu so demokratski zmagali na prvih volitvah leta 1951, ker so bili levičarji razdeljeni, nato pa so se združili in prevzeli upravljanje, ki ga imajo še danes. V Sovodnjah so bile v začetku razlike v glasovih zelo majhne, a nikoli v prid SDZ.

Spregovorimo torej o volilnih kampanjah. Kako so potekale?
SDZ je nastopala samostojno s simbolom lipove vejice na občinski, pokrajinski in

deželni ravni. Volilna propaganda je bila v marsičem podobna današnji. Pripravili smo plakate z gesli in smo jih nalepili na za to postavljene table, tudi po mestu, bili so slovenski, včasih so jih strgali ali pomazali, a ne pogosto. Pripravili smo propagandno gradivo: manjše letake, ki smo jih izročili na sestankih zaupnikom, da so jih delili volivcem, pošiljali smo jih tudi po pošti našim volivcem oz. tistim, ki bi lahko potencialno to bili. Sestavili smo tudi volilne sezname. Nekajkrat smo pripravili tudi volilno glasilo. Za prve volitve v Gorici leta 1948 so letaki bili večinoma razdeljeni iz roke v roko. Vtkali so jih tudi v hišne poštne nabiralnike. Prve sezname volivcev je pripravil duhovnik Marjan Komjanc, ki je imel smisel za organizacijo, ker je deloval pri organizaciji UNRRA, in je imel sezname slovenskih občanov v Gorici. Gradivo smo izročali tudi mlajšim aktivistom, ki jih je zbiral Slavko Bratina, da so ga delili ljudem oz. vtikali v poštne nabiralnike.

Kako ste odločali o kandidatih?

Vse je potekalo v Sfiligojevi odvetniški pisarni, on je skrbel tudi za vse birokratske zadeve in prošnje. Večji del imen kandidatov smo že imeli in jih je predlagala katoliška skupina, ostale liberalna skupina. Sam sem bil le nekajkrat kandidat, to tudi zato, ker vse do leta 1956 nisem dobil stalnega bivališča v goriški občini. Za eno mandatno dobo, in sicer v letih 1965-1970 sem bil tudi izvoljen v pokrajinski svet. Imena kandidatov sta pripravili skupno obe skupini. Sfiligoj je imel neko standard listo

zaupnike, da so sklicali sestanke. Shodov je bilo na začetku malo, zlasti v mestu jih ni bilo, tam so bili v glavnem sestanki, spominjam se sestankov v Alojzijevišču, kasneje v dvorani na Placuti, še kasneje v Katoliškem domu, pa v šoli v Pevmi in v župnišču v Podgori. Shodi na prostem so bili v glavnem v slovenskih občinah. V volilni propagandi so bili dejavni zlasti Števerjanci, ki so priskočili na pomoč tudi drugim vsem. V šestdesetih letih smo začeli shode na odprtem s pomočjo zvočnikov. Italijani so take shode imeli že prej. Sfiligoj je bil zelo dober govornik, imel je močan glas, bil je prepričljiv, energičen. Na shodih za prve volitve ni bilo veliko ljudi, po letu 1964 pa kar precej. Spominjam se množičnega shoda na odprtem v Doberdolu leta 1965.

Kako ste bili povezani s časopisi?

Poblize nam ni sledil noben italijanski medij, med slovenskimi pa sta nam bila naklonjena Demokracija, dokler je izhajala, in tednik Katoliški glas, ki je naše proglose tudi objavljala. Naša časopisa sta spremljala volitve in pomagala, če smo jim dajali obvestila, pozive in poročila. V glavnem smo za časopis pripravili vse sami. Zlasti Sfiligoj je večkrat pisal tiskovna sporočila in stališča SDZ o številnih tematikah, poročal je s sej organov, katerih je bil član. V glavnem pa, kot rečeno, smo pisali vse sami. Ko sem bil en mandat svetovalec na pokrajini, sem sam pisal poročila o zadevah, ki so bile pomembne za goriško slovensko skupnost. Kot sem že omenil, sta za SDZ prišla v poštev le Demokracija in Ka-

ziv, naj katoliški Slovenci podprejo Krščansko demokracijo in njenega kandidata Alcideja De Gasperija kot protikomunistične partije Togliattiju, ker je grozila nevarnost zmagave komunistične stranke. Potem pa se niso več za nobene volitve neposredno opredelili

polovici petdesetih let. Za parlamentarne volitve leta 1958 smo prvič podprli njihove kandidate, za prejšnje volitve smo dajali navodilo za belo glasovnico. Začeli so se pogovori, da bi SDZ vstopila s svojimi predstavniki v politično večino v goriški občini oz. v goriški pokrajini

dogovora in večletnega sodelovanja", še piše Avgust Sfiligoj v omenjeni knjigi. Torej so se moji pogovori vključili v že ustaljeno večletno prakso.

Koliko so vas nadzorovali in spremljali vaše delo na italijanski in jugoslovanski strani?

O tem, da je jugoslovanska oblast nadzorovala naše delovanje, sem že nekaj omenil v prejšnjih intervjujih. Osebno sem tudi prepričan, da so nekateri iz naših vrst poročali oz. obveščali o našem delovanju oblasti matične domovine. Poblize pa se s tem nisem nikoli ukvarjal in so zato to le moji sklepi oz. vtisi. Seveda je bilo naše delo "zanimivo" tudi za italijansko stran. Sfiligojeva pisarna je bila prav gotovo pod "posebno lečo". Nadzorovani so bili njeni obiskovalci. Naj opišem dogodek iz petdesetih let, ki marsikaj pove tudi o tem, kako daleč je šel omenjeni nadzor in prišel do Trbiškega. Zgodil se je avgusta leta 1953, z družino sem bil v Žabnicah, kjer smo vsako leto preživljali poletne počitnice. Gospa Ida Štubelj, ki je služila pri nas in varovala otroke, je neke nedelje po maši vsa prestrašena prijekala domov. Povedala nam je, da je morala z orožnikom v orožniško pisarno v

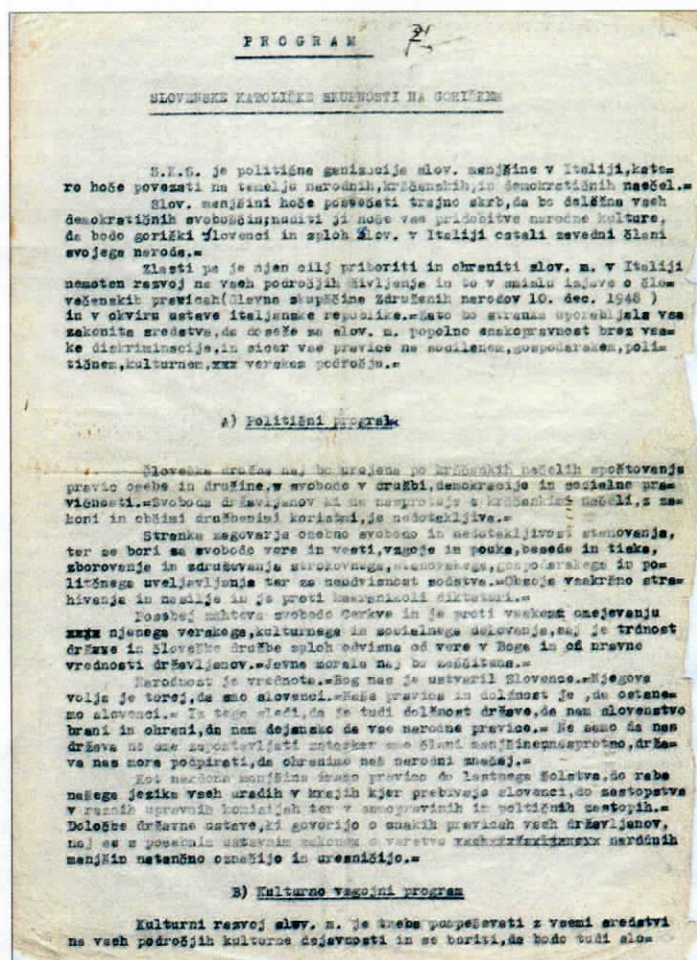
Žabnicah,

tam ji je ta začel očitati, zakaj služi pri "slavokomunistu" Krannerju, ki da je član skupine, ki se zbira v Gorici v pisarni advokata Sfiligoja, ki je "ščavo in antiitaliano". Naj službo pri Krannerju pusti, sicer se ji lahko zgodi, da jo bodo pregnali v Jugoslavijo, ker nima italijanskega državljanstva, pač pa samo dovoljenje za službo in bivanje v Italiji, ji je še zagrozil orožnik. Ko smo se septembra vrnili v Gorico, sem dogodek omenil odvetniku Sfiligoju, ta je napisal protestno pismo in ga naslovil na poveljnika orožnikov na Trbižu. Orožnika, ki se je tako grobo obnašal z varuško ldo, so nato premestili in sem ga pozneje srečal v Vidmu.

Profesor Kranner, še zadnje vprašanje. Zakaj je propadla SDZ?

Po mojem sta bila dva glavna vzroka. Po eni strani so bila kriva generacijska trenja z mladimi v naši Slovenski katoliški skupnosti, ki se je medtem preimenovala v SLG. Iskali so način, kako bi prevzeli po katoliški skupini vodenje SDZ, ker so menili, da je preživela. Med zahtevami mlajše generacije je bila notranja in krajevna reorganizacija stranke. Bili so povezani tudi s Tržačani in so iskali način, da bi prišlo do skupne stranke, ki bi bila organizirana na deželni ravni. Drugi vzrok je bil ideološki, in sicer odnos do Jugoslavije. Mi iz SKS in tudi kot SDZ smo bili načelno protikomunisti in ideološko trdni, SSK, ki je bila naslednica SDZ, pa ni bila več tako trdna oziroma ni bila dosledna v taki obliki in meri kot SDZ. To zato, ker so mladi predstavniki SSK proglasili potrebo po bolj odprtem in ideološko manj odločnem odnosu do matične države oz. ožjem stiku z njo.

Erika Jazbar

za to ali ono stranko. Duhovniki v SDZ niso imeli dejanske vloge. Nekateri so nam sicer pomagali in nas podpirali, nobeden ni bil proti, a niso bili neposredno soudeleženi.

Kakšne stike pa ste imeli z Benečijo?

Naša katoliška skupina je imela v glavnem stike z duhovniki. Najprej z Ivanom Trinkom in pozneje s posameznimi "čedermaci". Za prve deželne volitve smo iskali stike tudi z nekaterimi prosvetnimi delavci, a ker so bili "čedermaci" do nas zadržani, so jim laiki sledili. Na Goričane so gledali kot na filokomuniste. Z Benečijo tako ni prišlo do kakšne tesnejše povezave. Če me spomin ne vara, tudi Sfiligoj ni vključeval v program potrebo po dogovoru z Benečijo. Tržačani, predvsem posamezniki, so bili nekoliko bolj povezani z Benečani, sistemsko pa niti oni ne. Kot katoliška skupina smo sicer vztrajali s stiki, a do tesnejših odnosov je prišlo, ko je postal naš so-govornik msgr. Marino Qualizza, ki je bil tudi urednik kulturno-verskega lista Dom. Dokler so še imeli odločilno besedo starejši duhovniki, do dogovora ni prišlo.

Pismo iz leta 1952, v katerem SKS sporoča imena svojih treh zastopnikov v odboru SDZ

Mlade pri Krščanski demokraciji sem poznal že od leta 1946, ko sem igral v italijanskem športnem društvu Ardita, ki je delovalo pod okriljem Krščanske demokracije. Stike z vodstvom goriške KD je hotel imeti le Sfiligoj. Ni mu bilo prav, da bi se SKS ločeno pogovarjala oz. imela stik z njo. Do stika oz. dogovora SDZ-KD je prišlo v drugi

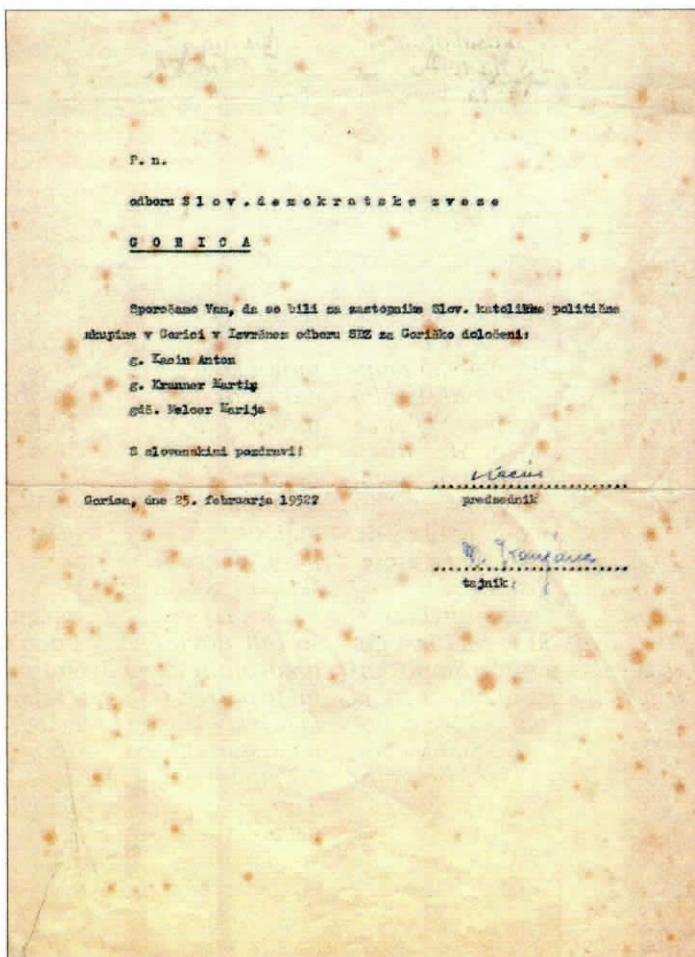
ter v odbore. Omenjeno sodelovanje in dogovarjanje sta nedvomno tudi pripomogli k temu, da je bil izglasovan zakon za slovenske šole v Italiji.

So vas vabili, da bi postali slovenska sekcija KD?

Ne, to odločno zanikam. Demokristjani, s katerimi sem se jaz pogovarjal, so le želeli, da se dogovarjamo. Tu so bili npr. Giuseppe Agati, Michele Martina, Rolando Cian. Vsem omenjenim, še zlasti Cianu, s katerim sva bila skupaj v pokrajinskem svetu, je bilo jasno, da SDZ sestavlja dve skupini in da jaz v odboru SDZ predstavljam SKS. S Ciano sem imel tudi drugačne razgovore, in sicer ideološke narave, kjer sva si prišla navzkriž. On je zelo cenil krščanskega socialista Edvarda Kocbeka in njegove ideje. Ker sem mu jaz nasprotoval gleda Kocbeka, predvsem ker se je z znano Dolo-mitsko izjavo podredil komunistom, je bil do mene precej hladen in dialog z njim je bil kar oteževan.

Očitajo vam, da ste bili vi tisti, ki ste silili v KD.

Absolutno ne drži. To mi Avgust Sfiligoj očita v svoji knjigi o SDZ (Slovenska demokratska zveza v Gorici 1947-1969, Gorica 1969), češ da sem spomladi leta 1967 hotel povezati SKS s KD in sem ogrožal samostojnost svoje skupine in celotne SDZ. Niti na kraj pameti mi ni prišlo kaj takega. S prej omenjenimi predstavniki KD sem se pogovarjal le zato, ker sem z njihovo pomočjo hotel doseči za našo slovensko skupnost čim več. To je neresničen, krivičen in neosnovan očitek. SDZ je leta 1968 podpisala s KD program nadaljnjega delovanja v korist slovenske manjšine, "ki sloni na osnovi

kandidatov, ki smo jo prilagajali.

Ali ste imeli težave s kandidati? So sprejemali kandidate?

Za prve volitve je bilo še kar težko. Težko so se odločali, ker so se bali in so oklevali, za poznejše volitve pa so večinoma radovoljno nastopali. Po vaseh smo aktivirali

toliški glas, poredko Primorski dnevnik.

Kaj pa duhovniki? So pomagali politiki?

Kolikor se spominjam, duhovniki na Goriškem po vojni niso neposredno posegali v politiko. Le za prve parlamentarne volitve leta 1948 je skupina duhovnikov v Slovenskem Primorcu izdala po-